

Дяченко Марія

<https://orcid.org/0000-0001-7250-1371>
ResearcherID ACE-4802-2022

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та управління закладом освіти
Класичного приватного університету
(Запоріжжя, Україна) E-mail: m.d.dyachenko@gmail.com

МЕДІАКУЛЬТУРА Й ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГА КРІЗЬ ПРИЗМУ ГРОМАДЯНСЬКОГО САМОВИРАЖЕННЯ

У статті висвітлено особливості кореляції медіакультури та інформаційної грамотності педагога з його громадянським самовираженням.

Мета роботи – розкриття сутності поняття «медіакультура», окреслено трансформацію медіаосвітніх компетентностей педагога в дієвий інструмент його громадянської позиції, визначено роль інформаційної грамотності як засобу професійної самореалізації в умовах інформаційного суспільства.

Методологія. Методологічним підґрунтям статті стали наукові праці українських вчених, присвячені проблемі розвитку медіакультури та інформаційної грамотності здобувачів освіти та питанням громадянського самоствердження. У процесі дослідження використовувалися методи теоретичного аналізу історико-педагогічної, педагогічної та психологічної літератури, систематизації, класифікації, аналізу й синтезу, узагальнення.

Наукова новизна. На основі аналізу наукових праць визначено особливості кореляції медіакультури та інформаційної грамотності педагога з його громадянським самовираженням.

Висновки. В умовах сучасної інформаційної війни та цифрової трансформації суспільства, медіакультура та інформаційна грамотність педагога набувають глибинного ціннісного змісту, стаючи фундаментом для громадянського самовираження вчителя та викладача вищої школи як інтелектуального лідера. Високий рівень медіакультури педагога є стратегічним пріоритетом для української освіти, що утверджує національну ідентичність та сприяє розбудові стійкого громадянського суспільства. Медіакультура сучасного педагога – це не лише здатність до верифікації контенту чи протидії фейкам, а усвідомлена стратегія поведінки в медіапросторі. Через призму громадянського самовираження вона трансформується у здатність професійно та етично транслювати демократичні цінності, захищати інформаційний суверенітет держави та формувати у здобувачів освіти стійкий імунітет до маніпуляції. Рівень медіакультури вчителя, викладача безпосередньо корелює з його активною громадянською позицією, оскільки педагог сьогодні виступає не лише транслятором знань, а й прикладом носія критичного мислення, його самовираження у соціальних мережах, публічному просторі та освітньому процесі стає інструментом виховання свідомого громадянина.

Ключові слова: громадянське самовираження, інформаційна грамотність, критичне мислення, медіакультура, медіаосвіта.

Постановка проблеми. Медіа відіграють ключову роль у створенні культурного та етичного простору демократичної держави, безпосередньо впливаючи на формування світогляду та моральних орієнтирів аудиторії, виступаючи не просто інструментом впливу на соціум, а потужним чинником розбудови ціннісного фундаменту особистості – від етики до духовності й відтак моделюючи поведінку та цінності людей. З огляду на це, в сучасних умовах розвитку медіакультури стає стратегічним питанням, що визначає вектор подальшого розвитку всієї країни. Оскільки медіа виховують суспільство, рівень медіаграмотності та медіакультури громадян наразі є запорукою стабільного майбутнього держави.

У сучасних умовах мас-медіа стали ключовим чинником безпеки держави, що змушує по-новому поглянути на медіакультуру суспільства та висувати принципово нові вимоги до кваліфікації педагога, який має стати провідником у цьому інфопросторі.

З огляду на безпосередній вплив медіа на гуманітарну безпеку України, формування медіакультури у здобувачів освіти наразі стає пріоритетом, а для педагога це означає необхідність опанування нових професійних компетенцій, щоб відповідати викликам часу. У зв'язку з цим професійний стандарт учителя, викладача доповнюється вимогами до його власної медіакультури як запоруки стійкості суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку медіакультури сучасного громадянина присвячено наукові праці вітчизняних вчених: Т. Іванової, В. Іванова [3], які підкреслюють, що «медіакультура – це не лише знання про медіа, а насамперед спосіб життя людини в інформаційному

суспільстві, її здатність критично мислити, протистояти маніпуляціям та використовувати медіатехнології для власного розвитку та суспільного блага.

Медіакультуру в контексті соціальної педагогіки досліджувала науковиця Г. Лактіонова [7], яка визначає медіакультуру як особливий тип культури інформаційного суспільства, що виступає посередником між державою і соціумом та характеризує рівень розвитку особистості, здатної сприймати, аналізувати й оцінювати медіатексти, займатися медіатворчістю та засвоювати нові знання у сфері медіа.

Дослідниця медіаосвіти як інтелектуально-комунікативної мережі Г. Онкович [4] визначає медіакультуру як сукупність матеріальних і духовних цінностей у сфері медіа, а також як історично визначену систему їх відтворення і функціонування в соціумі, вважаючи її водночас ключовим показником рівня медіаграмотності особистості.

Як стверджує українська вчена, експертка з медіаграмотності Н. Приходькіна [11], медійні технології надають людині швидкі та зручні способи пошуку інформації, що зумовлює трансформацію її когнітивної (розумової) діяльності. Актуальні сьогодні медіапрактики (Інтернет, ТВ, ЗМІ, кіно, соцмережі, фото- і відеотрансляції) вимагають певних організованих механізмів трансляції смислів культури. Вони, в свою чергу, впливають на соціальну комунікацію в цілому і окремі її види.

Загалом, вітчизняні вчені (О. Волошенюк, В. Іванов, В. Різун [9]) тлумачать медіакультуру як частину базових прав кожного громадянина в кожній країні світу на свободу висловлювання та на доступ до інформації, інструмент розбудови та дотримання демократії.

Попри значну кількість досліджень, присвячених проблемі формування медіакультури у здобувачів освіти, невисвітленими, на наш погляд, залишаються питання кореляції медіакультури та інформаційної грамотності педагога з його громадянським самовираженням, що зумовило тему цієї наукової розвідки.

Мета статті – розкрити сутність поняття «медіакультура», окреслити трансформацію медіаосвітніх компетентностей педагога в дієвий інструмент його громадянської позиції, визначити роль інформаційної грамотності як засобу професійної самореалізації в умовах інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Медіакультура посідає чільне місце в освітній стратегії України, а її пріоритетність детермінується тим, що вона: дає змогу безпечно й ефективно інтегрувати цифрові ресурси в процеси навчання, сприяє кар'єрному зростанню й особистісному та професійному самовдосконаленню людей будь-якого віку, надає практичні навички для вільного володіння сучасними інфокомунікаційними технологіями в повсякденному житті.

Поняття «медіакультура особистості» розглядається як поєднання усвідомленого управління своєю поведінкою в інфопросторі та здатності фахово декодувати медіаповідомлення, що сприяє розвитку медіакомпетентності у сфері сучасного інформаційного простору, повноцінній взаємодії людини з медіасередовищем на основі критичного сприйняття новинного контенту.

Медіаосвіта є частиною освітнього процесу, спрямованою на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до взаємодії з сучасною системою мас-медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [4].

Сьогодні медіа трансформувалися в потужний інститут соціалізації, що транслює не лише знання, а й готові моделі соціальної взаємодії та комунікативні стандарти. Інтегруючись у структуру свідомості, медіаконтент стає фундаментом для формування світогляду, громадянської ідентичності та детермінує процеси саморозвитку особистості впродовж усього життя.

Виклики інформаційної війни в умовах потужних глобалізаційних і трансформаційних процесів стають наразі каталізатором суттєвих перетворень в освіті, докорінно змінюючи її пріоритети, що значним чином актуалізувалося з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. Особливу роль в розрізі сучасних реалій відіграє розвиток медіакультури в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема педагогів, що є чинником інформаційної безпеки держави та надважливим складником системи ціннісних орієнтирів особистості відповідального громадянина.

Сучасний науковий дискурс у сфері медіакультури будується на засадах демократії, критичного аналізу та інформаційної гігієни, що робить досвід українських та західних шкіл найбільш релевантним.

Дефініції поняття «медіакультура» – багатовекторні, різноаспектні, оскільки визначають його з позицій багатьох підходів і трактують його як:

– сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, структурних елементів медіавиробництва, а також культура сприймання, аналізу та оцінки медіатекстів, медіатворчості, що характеризує рівень розвитку особистості, її здатність до конструктивної взаємодії з медіаінформацією [4];

– практична й інтелектуально-духовна діяльність людини, опосередкована медіазасобами; це – здатність людини ефективно взаємодіяти з медіапростором, сприймати, критично аналізувати та створювати власні медіапродукти на основі сформованих естетичних і морально-етичних цінностей [12, 15];

– невід'ємний складник освітнього процесу, спрямований на підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні медіа (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) [6] тощо.

Загалом, серед ключових акцентів у тлумаченні поняття «медіакультура» можна виокремити: рівень розвитку особистості та конструктивну взаємодію; спосіб життя та протидію маніпуляціям; посередництво між державою та суспільством; систему відтворення матеріальних і духовних цінностей тощо.

Аналіз наукових дефініцій зумовлює розгляд медіакультури як багатогранного системного утворення, що інтегрує рівень професійно-особистісного розвитку особистості з сукупністю матеріальних і духовних цінностей у сфері медіавиробництва, а також дозволяє розуміти медіакультуру не лише як технологічну грамотність у межах медіапростору, а й як специфічний тип культури інформаційного суспільства та спосіб життєдіяльності людини, що поєднує здатність до критичного аналізу медіа-контенту, навички конструктивної взаємодії з інформаційними потоками й етичну відповідальність за самовираження в цифровому просторі.

У сучасних умовах збройної агресії росії та потужних інформаційних воєн медіакультура стала одним з інструментів соціальної адаптації та професійного самовдосконалення сучасного педагога в умовах глобалізаційних викликів, а також дієвим механізмом захисту особистості від маніпулятивних впливів.

Медіакультура в сучасній Україні трансформувалася у засіб національної оборони, в життєво необхідну умову безпечного існування громадянина в інформаційному просторі (табл. 1).

Таблиця 1

Трансформація вимог до розвитку медіакультури педагога

Параметр	Період до 1991 р.	Сучасний період
Мета медіакультури	Ілюстрація знань про медіа	Проектування досвіду медіаосвіти
Основна навичка	Риторика та пам'ять	Критичний аналіз та здатність до фільтрації новин
Формат контенту	Статичний (текст, схема)	Динамічний (інтерактив, мультимедіа)
Роль педагога	Транслятор як джерело знань	Лідер думок, навігатор, фасилітатор

У реаліях сьогодення ознаками громадянського самовираження вчителя, викладача є публічна активність у цифровому просторі, просування національних цінностей та протидія ворожим наративам, а також виховання активного громадянина власним прикладом.

У цьому контексті медіакультура виступає фільтром та інструментом у професійній діяльності педагога, особливо в процесі медіаосвіти здобувачів, адже медіакультура зумовлює здатність створювати якісний контент (тексти, відео), що викликає довіру, тим самим визначаючи, як саме вчитель чи викладач транслюють свої погляди. Окрім того, медіакультура сприяє розвитку культури дискусії, оскільки зумовлює формування вміння вести цивілізований діалог у соціальних мережах, уникати мови ворожнечі та водночас дотримуватися принципів.

Інформаційна грамотність є фундаментом безпеки, адже високий рівень інфограмотності каталізує непохитність демократичних принципів і стійкість громадянського самовираження. Тому сучасний педагог має володіти й навичками фактчекінгу, тобто вміти перевіряти будь-яку суспільно-політичну інформацію перед її поширенням, основами кібербезпеки та розумінням алгоритмів щодо функціонування соцмереж, умінням протистояти так званім тіньовим банам чи бот-атакам тощо.

Наразі медіаосвіта та інформаційна грамотність виступають фундаментальним елементом системи інформаційної безпеки держави та дієвим інструментом розбудови національної ідентичності, зміцнення патріотичних почуттів та збереження історичної пам'яті народу.

Генезис медіакомпетентності педагога детермінує зміну його соціальної місії, бо якщо раніше роль викладача обмежувалася технічною грамотністю та трансляцією офіційної ідеології, то нині він постає як суб'єкт інформаційної оборони держави, захисник демократичного дискурсу, носій стійкої громадянської ідентичності. Ця еволюція відображає новий запит суспільства, оскільки сьогодні викладач – це не провідник державної пропаганди, а активний учасник інформаційного фронту, який захищає цінності демократії в цифровому світі.

Становлення інформаційної компетентності сучасного педагога демонструє зміщення акцентів із суто технічних навичок роботи з медіа до вибудовування свідомої громадянської позиції. В історичному вимірі ця трансформація маркує зміну статусу вчителя: він перестає бути ретранслятором ідеологічних догм, стаючи натомість ключовим актором інформаційного спротиву та гарантом збереження демократії в онлайн-середовищі, адже, як надзвичайно слушно зауважила Л. Костенко, «ідентичність – це не те, що дається раз і назавжди, це щоденний вибір бути частиною цілого, що зветься Україною. Це – відчуття кровного зв'язку з цією землею, яке перетворює населення на народ» [5, 12].

Роль педагога сьогодні виходить далеко за межі простої трансляції знань, оскільки в сучасному інформаційному суспільстві педагог стає навігатором сенсів та головним чинником формування громадянства.

Порушуючи одну проблему національної самосвідомості та вказуючи на роль освіти в процесі її формування, І. Бех [1, 112] зазначив, що «сучасна школа має формувати національну ідентичність як імунітет проти чужорідних впливів». Учений назвав громадянське самоствердження українця сьогодні переходом від «об'єкта історії» до її свідомого «суб'єкта» [1, 112].

Як стверджує українська письменниця О. Забужко, «бути українцем – це значить бути в постійному стані опору проти всього, що намагається тебе знівелювати. Громадянське самоствердження починається з перемоги над власним комплексом меншовартості» [2, 84].

Особливо гостро постає це питання в контексті сучасних реалій, тому особливого сенсу набувають слова М. Мариновича: «Війна остаточно зруйнувала ілюзію «позапалітичності». Ми зрозуміли, що громадянська ідентичність – це наша єдина броня. Самоствердження українця відбувається через усвідомлення: ми не просто виживаємо, ми виборюємо право бути суб'єктами світової історії» [8, 78].

Досліджувані поняття («медіакультура», «інформаційна грамотність», «громадянське самоствердження») утворюють цілісну систему розвитку сучасної людини, відображаючи шлях від розуміння інформації через критичне сприйняття культури до активної дії, а кореляція цих понять полягає в тому, що медіакультура формує критичне мислення педагога, інформаційна грамотність розвиває навички взаємодії з інфопростором, а громадянське самовираження є формою соціальної реалізації цих навичок, відтак високий рівень медіакультури особистості автоматично передбачає її відповідальне громадянське самовираження (табл. 2).

Таблиця 2

**Кореляція понять «медіакультура», «інформаційна грамотність»,
«громадянське самоствердження»**

Поняття	Роль у системі	Питання, на яке відповідає
Медіакультура	Світогляд	З якою метою це було створено і як це впливає на мене?
Інформаційна грамотність	Інструмент	Чи є ця інформація правдивою?
Громадянське самовираження	Активність	Як я можу змінити світ за допомогою цих знань?

Для вчителя та викладача вищої школи медіакультура – не просто набір технічних навичок, а професійний фільтр та інструмент соціальної відповідальності, адже медіакультура визначає якість, безпеку та етичність того, як людина заявляє про свою громадянську позицію. Замість того, щоб бути просто пасивним спостерігачем подій, педагог з високою медіакультурою стає лідером думок, він знає, як оформити свою думку в соцмережах чи медіа так, щоб вона була почута, аргументована та не порушувала педагогічну етику. Високий рівень медіакультури педагога допомагає уникати маніпуляцій, мови ворожнечі та конфліктів, зберігаючи при цьому чітку позицію, окрім того, медіакультура робить громадянське самовираження педагога грамотним адже учні бачать не емоційний вибух, а свідому дію громадянина, демонстрацію моделі демократичної поведінки. В умовах гібридних загроз медіакультура педагога стає його «цифровою зброєю», а боротьба з дезінформацією сприймається як громадянський обов'язок, без медіакультури педагог може ненавмисно стати ретранслятором пропаганди, що зруйнує його авторитет як громадянина.

Медіакультура є своєрідним коректором громадянського самовираження педагога, оскільки вона перетворює стихійну реакцію на усвідомлену громадянську дію, що не лише заявляє про позицію, а й навчає інших бути справжніми громадянами.

Для вчителя НУШ медіакультура – це, насамперед, інструмент соціалізації дитини та інтеграції навчання в реальне життя, бо медіаграмотність у Новій українській школі не викладається як окремий предмет, а пронизує всі галузі (мовно-літературну, природничу, математичну), тому вчитель має вміння «декодувати» підручник, мультфільм чи рекламу разом із дітьми, в ігровій формі, використовуючи медіа для створення безпечного освітнього простору, причому акцент робиться на вмінні працювати з інфографікою, відеоконтентом та піктограмами, що відповідає віковим особливостям учнів, учитель навчає учнів базовій інформаційній гігієні.

Для викладача вищої школи медіакультура – це інструмент наукової комунікації та формування фахової еліти, першочерговими в цьому процесі є дотримання академічної доброчесності, культура цитування, перевірка джерел та протидія плагіату в епоху ШІ, а також наукометрична грамотність і критичний аналіз дискурсів, навчання студентів розрізняти наукову інформацію від псевдонауки та пропаганди на професійному рівні, формування у здобувачів здатності створювати власні медіапродукти (статті, проекти, дослідження).

Можна порівняти основні параметри формування медіакультури в Новій українській школі та закладах вищої освіти. Так, якщо основною метою вчителя НУШ у цьому контексті є формування медіаімунітету та критичного сприйняття учнів, то метою викладача ЗВО виступає формування фахової інформаційної культури; головний фокус діяльності вчителя в такому сенсі – етика спілкування та безпека в мережі, а для викладача вищої школи – академічна свобода та наукова об'єктивність; якщо методами діяльності вчителя НУШ є гра, проектна діяльність і сторітелінг, то викладач оперує такими видами роботи, як дискусія, дослідження, аналіз джерел тощо. Перед учителем постають виклики, що полягають у боротьбі з ігровою залежністю та кібербулінгом, а перед викладачем стоїть завдання протидіяти маніпуляціям у науковому середовищі.

Інформаційна грамотність педагога є одним із складників його громадянськості (табл. 3).

Таблиця 3

Інформаційна грамотність як складник громадянськості

Компонент	Прояв у діяльності педагога
Відповідальність	Розуміння наслідків поширення інформації, дотримання авторського права.
Свідомість	Вміння аналізувати, кому вигідний той чи інший медіатекст (деконструкція маніпуляцій).
Активність	Використання медіа для просування суспільно важливих цінностей (волонтерство, екологія, патріотизм).

Педагог, володіючи інструментами медіаграмотності, виховує покоління, яке зможе не піддаватися пропаганді, а це виступає фундаментом демократичного суспільства, окрім того, педагог транслює етику цифрової взаємодії (нетикет), протидіє кібербулінгу та мові ворожнечі, що безпосередньо впливає на оздоровлення соціального клімату. Завдяки медіакомпетентності вчитель, викладач допомагають здобувачам освіти з різних соціальних верств отримати рівний доступ до якісної інформації, долаючи певний «цифровий розрив». Сьогодні соціальний аспект медіакультури педагога тісно пов'язаний із національною безпекою, адже в умовах інформаційних операцій він навчає верифікувати джерела, пояснює механізми роботи алгоритмів соцмереж (інформаційні бульбашки), формує навички безпечного використання штучного інтелекту, наголошуючи на етичних аспектах.

Висновки. Отже, в умовах сучасної інформаційної війни та цифрової трансформації суспільства, медіакультура та інформаційна грамотність педагога набувають глибинного ціннісного змісту, стаючи фундаментом для громадянського самовираження вчителя та викладача вищої школи як інтелектуального лідера й агента суспільних змін. Високий рівень медіакультури педагога є стратегічним пріоритетом для української освіти, адже це – шлях від простого споживання інформації до створення якісного українського контенту, що утверджує національну ідентичність та сприяє розбудові стійкого громадянського суспільства. Медіакультура сучасного педагога – це не лише здатність до верифікації контенту чи протидії фейкам, а й усвідомлена стратегія поведінки в медіапросторі крізь призму громадянського самовираження, вона трансформується у здатність професійно та етично транслювати демократичні цінності, захищати інформаційний суверенітет держави та формувати у здобувачів освіти стійкий імунітет до маніпуляцій. Рівень медіакультури вчителя, викладача безпосередньо корелює з його активною громадянською позицією, оскільки педагог сьогодні виступає не лише транслятором знань, а й прикладом носія критичного мислення, його самовираження у соціальних мережах, публічному просторі та освітньому процесі стає інструментом виховання свідомого громадянина.

Перспективою дослідження може стати розкриття проблеми інтеграції медіаосвітніх компонентів у систему професійного вдосконалення педагога з огляду на те, що його громадянське самовираження через медіаінструменти сприяє відкритості, прозорості соціально відповідального освітнього процесу.

References

1. Бех І. Д. Виховання особистості : сходження до духовності. Київ : Либідь, 2006. 272 с.
Bekh, I. D. (2006). *Vykhovannia osobystosti : skhodzhennia do dukhovnosti* [Personal development: the ascent to spirituality]. Kyiv : Lybid. 272. [in Ukrainian].
2. Забужко О. С. Хроніки від Фортінбраса: вибрана есеїстика. Київ : Факт, 1999. 352 с.
Zabuzhko, O. S. (1999). *Khroniky vid Fortinbrasa: vybrana eseistyka* [Chronicles from Fortinbras: Selected Essays]. Kyiv: Fakt. 352. [in Ukrainian].
3. Іванов В. Ф., Іванова Т. В. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. *Інформаційне суспільство*. 2013. Вип. 18. С. 34–39.
Ivanov, V. F., & Ivanova, T. V. (2013). Mediaosvita ta mediahramotnist: vyznachennia terminiv [Media education and media literacy: definitions of terms]. *Informatsiine suspilstvo – Information Society*, 18, 34–39. [in Ukrainian].
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) : схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України від 21 квітня 2016 р., протокол № 1-7/6-150 / Нац. акад. пед. наук України. Київ : НАПН України, 2016. 16 с.
National Academy of Educational Sciences of Ukraine. (2016). *Kontseptsiiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia)* [Concept of implementation of media education in Ukraine (new edition)]. Kyiv: NAES of Ukraine. 16. [in Ukrainian].
5. Костенко Л. В. Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 49 [1] с.
Kostenko, L. V. (2001). *Humanitarna aura natsii, abo defekt holovnoho dzerkala* [The Humanitarian Aura of the Nation, or the Defect of the Main Mirror]. Lviv : LNU im. I. Franka. 49 [1]. [in Ukrainian].
6. Курлішук І. І. Медіаосвіта студентства у сучасних соціально-педагогічних тенденціях і проблемах. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 3 (262). С. 113–120.
Kurlishchuk, I. I. (2013). Mediaosvita studentstva u suchasnykh sotsialno-pedahohichnykh tendentsiakh i problemakh [Media education of students in modern socio-pedagogical trends and problems]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko Lviv National University*, № 3 (262), 113–120 [in Ukrainian].
7. Лактіонова Г. М. Медіакультура в контексті соціальної педагогіки. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2011. № 2. С. 4–11.
Laktionova, H. M. (2011). *Mediakultura v konteksti sotsialnoi pedahohiky* [Media culture in the context of social pedagogy]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka – Social pedagogy: theory and practice*, № 2, 4–11 [in Ukrainian].
8. Мариневич М. Як Україна може перемогти. Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. 64 с.
Marynovych, M. (2023). *Yak Ukraina mozhe peremohty* [How Ukraine can win]. Lviv : Vydavnytstvo Staroho Leva. 64. [in Ukrainian].

9. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
Mediaosvita ta mediahramotnist [Media education and media literacy] : pidruchnyk / red.-upor. V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk; za naukovoju redaktsiieiu V. V. Rizuna. Kyiv : Tsentrl vilnoi presy, 2012. 352. [in Ukrainian].
10. Онкович Г. В. Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа. *Освіта України*. 2008. № 3. С. 130–137.
Onkovych, H. V. (2008). Mediaosvita yak intelektualno-komunikatyvna merezha [Media education as an intellectual and communicative network]. *Osvita Ukrainy – Education of Ukraine*, № 3, 130–137. [in Ukrainian].
11. Приходькіна Н. О. Медіаграмотність як ключова компетенція людини епохи медіа. *Особистість у просторі проблем XXI століття* : програма і матеріали науково-практичної конференції (7 лютого 2019 р., Київ, Україна). Київ : Дірект Лайн, 2019. С. 55–57. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/18097> (дата звернення: 16.10.2025).
Prykhodkina, N. O. (2019). Mediahramotnist yak kliuchova kompetentsiia liudyny epokhy media [Media literacy as a key competence of a person in the media era]. In *Osobystist u prostori problem XXI stolittia* [Personality in the space of problems of the 21st century] (Proceedings of the Scientific and Practical Conference, February 7, 2019, Kyiv, Ukraine), 55–57. Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/18097> [in Ukrainian].
12. Череповська Н. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ: візуальна медіакультура. Київ : Логос. 2010. 155 с.
Cherepovska, N. (2010). Mediakultura ta mediaosvita uchniv ZOSh: vizualna mediakultura [Media culture and media education of secondary school students: visual media culture]. Kyiv : Lohos. 155 [in Ukrainian].

Diachenko Mariia

<https://orcid.org/0000-0001-7250-1371>
ResearcherID ACE-4802-2022

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy and Educational
Institution Management, Classical Private University
(Zaporizhzhia, Ukraine) m.d.dyachenko@gmail.com

MEDIA CULTURE AND INFORMATION LITERACY OF THE EDUCATOR THROUGH THE PRISM OF CIVIC SELF-EXPRESSION

The article highlights the peculiarities of the correlation of a teacher's media culture and information literacy with his civic self-expression.

The purpose of the work is to reveal the essence of the concept of «media culture», outline the transformation of a teacher's media education competencies into an effective tool of his civic position, and determine the role of information literacy as a means of professional self-realization in the conditions of an information society.

Methodology. The methodological basis of the article was the scientific works of Ukrainian scientists dedicated to the problem of developing media culture and information literacy of education seekers and issues of civic self-affirmation. In the research process, methods of theoretical analysis of historical and pedagogical, pedagogical and psychological literature, systematization, classification, analysis and synthesis, and generalization were used.

Scientific novelty. Based on the analysis of scientific works, the features of the correlation of media culture and information literacy of a teacher with his civic self-expression were determined.

Conclusions. In the conditions of modern information warfare and digital transformation of society, the media culture and information literacy of a teacher acquire a deep value content, becoming the foundation for the civic self-expression of a teacher and higher education lecturer as an intellectual leader. A high level of media culture of a teacher is a strategic priority for Ukrainian education, which affirms national identity and contributes to the development of a sustainable civil society. The media culture of a modern teacher is not only the ability to verify content or counteract fakes, but also a conscious strategy of behavior in the media space, through the prism of civic self-expression, it is transformed into the ability to professionally and ethically broadcast democratic values, to protect the information sovereignty of the state and to form a stable immunity to manipulation among education seekers. The level of media culture of a teacher, lecturer directly correlates with his active civic position, since today a teacher acts not only as a translator of knowledge, but also as an example of a carrier of critical thinking, his self-expression in social networks, public space, and the educational process becomes a tool for educating a conscious citizen.

Keywords: civic expression, information literacy, critical thinking, media culture, media education.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Тимошко Г. М.**